

İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir Araştırma

A Survey on Israelites Being a Chosen Nation

Doç.Dr. Mehmet KATAR^a

^aDinler Tarihi ABD,
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
ANKARA

Yazışma Adresi/Correspondence:
Doç.Dr. Mehmet KATAR
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dinler Tarihi ABD, ANKARA
katar@divinity.ankara.edu.tr

ÖZET Yahudilik milli bir din, bu dinin inanırları olan İsrail oğulları ise Tanrı tarafından seçilmiş etnik bir topluluk olarak telakki edilmektedir. Oysa bu seçilmişlik ve üstünlük, Müslümanlar tarafından da dile getirilen, Allah katında değerliliğin takvaya bağlı olduğu şeklindeki bir üstünlükten başka bir şey değildir. Nitekim Yahudi kutsal kitabında bu üstünlük ve seçilmişliğin böyle algılanması gerektiğine dair kanıtlar bulunmaktadır. Ancak zamanla Yahudiliğin, Babil Sürgününden itibaren içe kapanmaya başlaması ve miladi çağların başlarında milli bir din haline gelmesi üzerine başlangıçta inanca bağlı olan bu üstünlük anlayışı, İsrail kavminin etnik üstünlüğü şeklinde algılanmaya başlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seçilmişlik, Seçilmiş Halk, İsrail oğulları, Yahudilik

ABSTRACT It is considered that Judaism is a national religion and the believers of this religion are an ethnically chosen people by God. But this being chosen of Israelites and their superiority is nothing but, as Muslims expressed, in the sight of God superiority depends on piety which leads deservingness. There are some proofs in the Tanakh indicate that being chosen and superiority should be understood in this context. But as time went by, with the withdrawal of Judaism into itself after the Exile and transforming into a national religion at the beginning of first millennium the idea of superiority which was based on faith at the beginning started to be considered as ethnic superiority of Israelites.

Key Words: Chosen People, Chosenness, Israelites, Jews

Journal of Islamic Research 2007;20(2):172-177

Yahudilik genel olarak, milli bir din; bu dinin başlıca inanır kitlesini oluşturan İsrail oğulları ise Tanrı tarafından seçilmiş etnik bir topluluk olarak telakki edilmektedir. Bu yanlış algılama, tarihi süreç içerisinde, önce Yahudi/İsrail toplumunda ortaya çıkmış, buradan da, başka bazı yanlış algılamalar gibi Hıristiyan ve Müslüman toplumlarına sirayet etmiştir. Bu yanlış algılama sebebiyle Hıristiyanlar, Tanrı'nın İsrail oğullarıyla etnik temele dayalı olarak yapmış olduğu ahdin (antlaşmanın) İsa'yla birlikte ortadan kalktığına ve Tanrı'nın bu kez, imanda seçilmiş olanlarla bir ahit yaptığına inanmıştır.¹ Benzer bir biçimde Müslümanlar da Yahudiliğin sadece İsrail oğullarına ait bir din olduğu şeklindeki yanlış algılamanın etkisiyle İsrail oğullarının (bir zamanlar) âlemlere üstün kılındığını dile getiren Kuran ayetlerini² belli bir etnik topluluğun, tarihin bir dönemindeki üstünlüğü olarak algılamış, ancak bu üstünlüğün İslam vahyinin ortaya çıkışıyla ortadan kalktığını kabul etmişlerdir.³ Peki, Yahudilerin, Hıristiyanların ve Müslü-

manların genel bir doğru olarak kabul ettiği bu anlayış gerçekten doğru mudur? Yani Tanrı, Yahudilik veya Musevilik olarak adlandırılan dini geleneği sadece İsrail oğulları topluluğuna göndermiş ve bu topluluğu sırf etnik gerekçelerle diğer milletlerden üstün mü kılmıştır? Yoksa bu algılama şekli sadece bir yanılgıdan mı ibarettir? Bunun cevabını, etnik ve dinsel seçilmişliğin dayanağı olarak gösterilen Yahudi Kutsal Kitabında bulmaya çalışacağız.

Yahudi Kutsal Kitabında konunun oldukça çelişkili bir biçimde yer aldığı ve etnik seçilmişliği çağrıştıran ya da doğrudan destekleyen ifadeler yanında tersini ifade eden ve bu seçilmişliğin, etnik değil, dinsel temelli bir seçilmişlik olduğuna delalet eden ifadeler de bulunmaktadır. Bu durumda meseleyi, Yahudiliğin ilk atası olan Hz. İbrahim'den başlayarak ele almak ve bu iki yaklaşımı destekleyen verileri değerlendirmek gerekmektedir.

İsrail kavminin ilk atası olan Hz. İbrahim, ailesinin yaşadığı Harran'ı bırakarak Tanrı'nın ona ve soyuna miras olarak vereceğini belirttiği Kenan diyarına göç etmiş⁴ ve buradaki topluluklarla çeşitli ilişkiler içerisinde olmuş, dostluklar kurmuştur. Ancak oğlu İshak için eş bulma zamanı gelince, kurmuş olduğu dostluklara rağmen, çevre topluluklardan kız almamış; işlerini idare eden yaşlı kölesini yanına çağırarak, oğluna Kenanlılardan kız almaması ve Harran'a akrabalarının yanına gidip oğlu için bir kız getirmesi hususunda ondan söz almıştır.⁵

Tevrat'ta Hz. İbrahim'e atfedilen yabancılardan gelin almama tavrı İshak tarafından da sürdürülmüş ve o, oğullarına yabancılardan kız almamalarını ısrarla söylemiştir⁶. Ancak İshak'ın oğlu Esav, babasının bu isteğini dinlemeyerek yabancı hanımlarla evlenmiştir. Bu durum İshak ve eşini rahatsız etmiştir⁷. İshak'ın diğer oğlu olan Yakup ise anne ve babasının bu isteğine uyararak Harran'da yaşayan dayısının iki kızı ve bu kızların cariyele-ri/hizmetçileri ile evlenmiştir.⁸ Yakup'un bu şekilde evlenmiş olduğu bu dört kadından doğan on iki oğlu,⁹ on iki İsrail kabilesinin atası olarak kabul edilmiştir.

Yahudiliğin ilk atası olarak kabul edilen Hz. İbrahim ve onun çocukları ile ilgili olarak yukarıda anlattıklarımızı etnik seçilmişlik meselesinin Yahudi Kutsal Kitabı tarafından onaylandığına bir kanıt olarak yorumlanabilir. Ancak Hz. İbrahim ve oğulları zamanında yabancılardan eş almak olumsuz gibi gösterilmekle birlikte sonradan durum değişmiş gözükmektedir. Nitekim Yakup'un en çok sevdiği oğlu Yusuf, Mısırlı bir kadınla evlenmiştir.¹⁰ Aynı davranışı yüzyıllar sonra tarih sahnesine çıkan Musa da sergilemiş ve Mısır'dan kaçıp

sığındığı Medyen'de kâhin Yetro'nun kızı Tsippora ile evlenmiştir.¹¹ Fakat burada Yusuf ve Musa'nın yabancılarla evliliklerinin bir zaruretten kaynaklandığı iddiası haklı bir biçimde dile getirilebilir. Çünkü Yusuf ve Musa bu evlilikleri yaptıklarında, çevrelerinde onların farklı tercihte bulunmalarına ve İsrail soyundan birer kadınla evlenmelerine imkân verecek şekilde İsrail kabilesinden kişiler bulunmamaktaydı.¹² Dolayısıyla Yusuf ve Musa'nın etnik seçilmişliğe önem vermeyerek yabancılarla evlendikleri ve bu nedenle de Tevrat'ta bahsedilen İsrail oğullarının seçilmişliğinin etnik bir seçilmişlik olmadığı, öyle olsaydı bu iki seçkin İsrail'in yabancı kadınlarla evlenmeyeceği şeklindeki bir söylemin, sağlam bir kanıt olmayacağını kabul etmemiz gerekmektedir. Bu durumda, Tevrat ve Kuran'da geçen, İsrail oğullarının seçilmişliği meselesinin etnik değil de dinsel bir seçilmişlik olması gerektiği ile ilgili iddiamıza başka kanıtlar bulmamız gerekmektedir. Bunun için de İsrail oğullarının bir aile veya kabile olmaktan çok, Musa önderliğindeki bir ahit topluluğu olarak tarih sahnesine çıktığı döneme bakmak daha uygun olacaktır.

Yahudi Kutsal Kitabı, Musa'nın peygamberliğinin ilk dönemlerini anlatırken, esas itibarıyla Musa'nın Mısır hükümdarıyla (Firavunla) mücadelesi üzerinde odaklanmakta, bu süreçte Firavun'a karşı gösterilen mucizeler üzerinde durmakta ve sonunda Tanrı'nın, Mısır'da her evden ilk doğmuş olan çocuğu ceza olarak yok etmesi üzerine İsrail oğullarının Mısır'dan çıkmasına izin verildiği anlatılmaktadır.¹³ Aynı bağlamda bu çıkış sürecinde onları yok etmek isteyen Firavun ve ordusunun denizde yok olduğu, Musa ve İsrail oğullarının ise güvenli bir biçimde Mısır'dan çıktığı anlatılmaktadır.¹⁴ Tevrat, bu çıkış esnasında İsrail oğullarının sayısını verdikten sonra değişik etnik kökenlerden, karışık çok halkın da onlarla birlikte Mısır'ı terk ettiğini dile getirmektedir.¹⁵ Burada geçen "karışık çok halk da onlarla beraber çıktı" ifadesinden, Mısır'ı terk ederek Musa ve İsrail oğullarıyla birlikte göç eden bu insanların, İsrail soyundan olmayan, ancak Musa'ya iman eden farklı etnik kökenden kimse-ler olduğu açık bir biçimde anlaşılmaktadır. Bu da Hz. Musa'nın, başlangıçtan itibaren İsrail oğulları yanında diğer etnik kökenlerden insanlara da ilahî mesajı tebliğ ettiğini ve Yahudiliğin başlangıçta etnik temelli bir din olmadığını, dolayısıyla İsrail kavminin seçilmişliğinin de etnik bir seçilmişliğe değil, dinsel seçilmişliğe delalet ettiğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim bu durum ve seçilmişliği nasıl anlamak gerektiği Mısır'dan çıkışın üçüncü ayında İsrail oğullarının Sina çölüne gelişi ve Musa'nın burada Tanrı'nın huzuruna çıkması esnasında da net bir biçimde dile getirilmekte ve Tanrı

şöyle demektedir: "Şimdi eğer gerçekten sözümü dinleyecek ve ahdimi tutacaksınız, bana bütün kavimlerden has kavim olacaksınız; çünkü bütün dünya benimdir ve siz bana kâhinler melekûtu ve mukaddes millet olacaksınız..."¹⁶ Bu ifadelerden de açık bir biçimde anlaşılacağı gibi Tanrı, Musa vasıtasıyla Mısır'dan çıkan inanırlar kitlesi ile bir antlaşma yapmakta ve onları, ancak bu antlaşmaya uyup kendisinin emirlerine itaat etmeleri karşılığında, yine kendisine ait olan dünyanın diğer insanlarından daha değerli kabul edeceğini ifade etmektedir. Burada Allah katında değerli oluşun, tıpkı Kuran'daki gibi doğrudan doğruya O'nun emirlerine itaat etme ve O'nun istediği gibi yaşama şartına bağlandığı açık bir biçimde görülmektedir.¹⁷

İsrail kavminin seçilmişliğinin, Tanrı'nın isteklerine itaat şartına bağlı olduğu Tevrat'ın daha başka yerlerinde de görülmektedir. Nitekim Levililer kitabının 26. babında Tanrı İsrail topluluğuna, kendisinin emirlerini tuttukları takdirde onların arasında olacağı ve onları her türlü dünyevi bela, felaket ve olumsuzluktan koruyacağı vaadinde bulunmakta; bunu yapmadıkları takdirde de onlara sırtını döneceğini ve onları her türlü felaket ve olumsuzluğa maruz bırakacağını açık bir biçimde ifade etmektedir.¹⁸ Bu açık ve ayrıntılı vaat ve tehdit listesi tümüyle Tanrı'nın emirlerine uyma veya uymamaya bağlanmakta, etnik bir seçilmişlik ve üstünlüğe ise en küçük bir kanıt dahi bulunmamaktadır. Bu durum Tanrı'nın, çoğunluğu İsrail oğullarından oluşan, ancak aralarında başka etnik kökenden insanların da bulunduğu Musa ümmetini, dinsel bir seçkinler topluluğu olarak gördüğünün ve bu dinsel seçilmişliğin etnik bir seçilmişlik olarak anlaşılması gerektiğinin açık bir kanıtını oluşturmaktadır.¹⁹

Hz. Musa'nın etrafında toplanan ve çoğunluğunu İsrail kabilelerinin oluşturduğu bu inanırlar topluluğunun, esas itibarıyla imanda seçilmişler topluluğu olduğu anlayışı, Musa'dan sonraki dönemde, Kenan topraklarını ele geçirme sürecinde de devam etmiştir. Bu inanırlar topluluğu Yeşu döneminden itibaren Filistin-İsrail coğrafyasına tekabül eden toprakları kademeli bir biçimde ele geçirmiş ve bu ele geçirilen topraklar, kabileler arasında paylaşılmıştır. Bu süreçte bu kabileler, özellikle kız alıp vermeler suretiyle çevre halklarla karışmıştır. Bunun en açık kanıtı, Yahudilerin en büyük kahramanı olarak kabul edilen Davut'un dedesinin annesi Rut'un, İsrail soyundan gelmeyen bir kadın olmasıdır.²⁰ Rut, İsrail soyundan olmamasına, hatta İsraililerin enstest bir ilişkisinin sonunda meydana gelen bir kabile olarak gördüğü²¹ ve ancak on nesil sonra Tanrı'nın cemaatine kabul

edilebileceklerini ifade ettiği Moab kabilesinden²² gelmesine rağmen, Yahudi Kutsal Kitabında dindar ve erdemli bir kadın olarak övülmekte ve onun hikâyesi bu kitabın bir bölümünü oluşturmaktadır.²³

Yukarıda belirtildiği gibi Davut'un büyük annesi (Rut) İsrail soyundan olmadığı gibi onun aldığı hanımların bir kısmı da İsraili değildir. Bunun en açık kanıtı, Davut'tan sonra tahta geçen oğlu Süleyman'ın da annesi olan Bat-Şeba'dır.²⁴ Tevrat'a göre Davut'un, başkasıyla (Hitti Uriya ile) evliken cinsel ilişki kurduğu Bat-Şeba büyük bir olasılıkla İsrail soyundan değildir. Çünkü onun kocası Hitti Uriya, adından da anlaşılacağı gibi bir Hitti idi; dolayısıyla Uriya'nın karısı Bat-Şeba'nın da bir Hitti olması en yakın ihtimal olarak gözükmektedir. Bu durum Davut'un, Tesniye kitabında kendileriyle anlaşma yapılmayacağı ve yok edileceği belirtilen yedi kabileden biri olan Hitti kabilesinden birilerinin ülkesinde yaşamasına, hatta kendi ordusuna katılmasına müsaade ettiğini göstermektedir. Ayrıca bu durum, Hitti Uriya'nın ve muhtemelen daha pek çok Hitti veya başka kabile mensubunun da Musevi inancını benimsediğine ve bunların Tesniye kitabında belirtilen emrin aksine tamamen yok edilmeyerek Yahudiliğe kabul edildiğine delalet etmektedir.²⁵

Yukarıda verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi Yahudiliğin en büyük kahramanı olarak kabul edilen Davut'un büyük annesinin ve eşlerinden bir kısmının etnik olarak İsraili soydan olmaması, başlangıçta meselelerin etnik bir perspektiften görülmediğine ve buna bağlı olarak da İsrail toplumunun kendisini üstün bir ırk ve etnik manada seçilmiş bir topluluk olarak telakki etmediğine delalet etmektedir. Bu durum, Yahudiliğin başlangıçta milli bir karakter taşımadığını ve burada bahsedilen seçilmişliğin de ilahi teklife uymanın karşılığında Allah katındaki bir saygınlık şeklinde anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Bu algılama biçimi, devletin Süleyman'dan sonra M.Ö. 930 yılında ikiye bölünmesinden sonra da devam etmiştir. Bu dönemde her iki krallıkta da zaman zaman dinden sapmalar yaşanmıştır. Bu dinsel yozlaşma sürecinde önce kuzeydeki İsrail devleti M.Ö. 722 yılında Asurlular tarafından yıkılmış ve bölge halkı Asur topraklarına sürülmüştür.²⁶ Bunların yerine de Asur yerleşim birimlerinden değişik halklar getirilerek yerleştirilmiştir.²⁷

İsrail Devletinin yıkılmasından bir buçuk yüzyıl kadar sonra bu kez Babil Devleti bölgede önemli bir güç odağı haline gelmiştir. Bunun üzerine geride kalan tek Yahudi devleti olan Yahuda, Babil'e vergi vermek zorunda kalmıştır.²⁸ Ancak bu devlet, bir süre sonra Ba-

bil'e vergi vermeyi reddederek baş kaldırıncı M.Ö. 587 veya 586 yılında Babil orduları tarafından yıkılmış ve ülke halkının büyük bir kısmı Babil topraklarına sürgün edilmiştir.²⁹ Tevrat'ın bundan sonraki anlatımı esas itibarıyla güneydeki Yahuda devletinin ve bu devleti oluşturan iki kabilenin, Yahuda ile Benyamin kabilelerinin Babil'e sürülmesi ve sürgün sonrasındaki gelişmeler üzerine odaklanmakta, kuzeydeki İsrail devletinin mensubu olan on kabilenin ne olduğu üzerinde ise durulmamaktadır.

Kanaatimizce Yahudiliğin milli bir din, buna bağlı olarak dinsel manada değerli olmayı ifade eden dinsel seçilmişliğin de etnik bir seçilmişlik olarak algılanması süreci Babil Sürgünü sonrasında ortaya çıkmaya başlamış gözükmektedir.³⁰ Çünkü Sürgün Döneminin hemen öncesinde ve Sürgünün ilk yıllarında yaşamış olan Yeremya peygambere atfedilen Yeremya kitabında da Tanrı'nın sadece Yahudilerin değil, bütün milletlerin Tanrısı olduğu açık bir biçimde dile getirilmekte ve "Bütün insanlığın Tanrısı Rab benim" denilmektedir.³¹ Yeremya'daki bu ifadeden hareketle Yahudilikteki, sadece İsrail oğullarını önemseyen ve başkalarıyla ilgilenmeyen Tanrı tasavvurunun, en erken Sürgün Döneminin sonlarına doğru, hatta sürgünden sonra ve kademeli bir biçimde ortaya çıkmaya başladığını düşünmek gerekmektedir. Muhtemelen ilk tohumları Babil Sürgünü döneminin sonlarında atılmış olan bu düşünce, Yahudi toplumunun Sürgünden dönerek Kudüs'ü yeniden inşa etmesi ve kaybolan Tevrat'ı yeniden yazması sürecinde iyice ortaya çıkmıştır. Bunun en açık örneğini Sürgünden dönüş döneminin en önemli dini lideri olan Kâhin Ezra'nın ifadelerinde görmekteyiz. O, devletin yıkılmasını ve halkın sürgüne gitmesini, Yahudilerin yabancılarla karışıp kaynaşarak kendi dini değer ve düşüncelerinden kopmalarının bir cezası olarak görmüş; bu nedenle de yabancı hanımlarla evlenmemeyi emretmiş, evli olanların da bunları boşayarak göndermelerini söylemiştir.³² Aynı süreçte muhtemelen Babil Sürgünü sonrasında ortaya çıkan ve Yahuda halkını ifade etmek için kullanılan Yahudi adı yaygınlaşmıştır. Yahudalılar bu adı kullanmak suretiyle kendilerini sadece yabancılardan değil, Asur istilası sırasında İsrail topraklarına getirilip yerleştirilen ve burada Musevileşen farklı etnik kökündeki Samaryalılarından³ da ayrı tutmaya başlamış, bunlardan uzak durmayı tercih etmişlerdir. Hatta bu dışlayıcı tavırla onlar, Sürgün sonrasında yeniden inşa etmeye başladıkları Süleyman Tapınağının yapımında kendilerinin de katkı ve paylarının olmasını talep eden Samaryalıların yardımçı olma isteklerini de reddetmişlerdir.³⁴

Yukarıda verilen bu bilgiler ışığında Yahudilerin, İkinci Mabet Döneminde içe kapanmaya ve ulusalcı bir çizgiyi benimsemeye, dolayısıyla daha önce dinsel anlamda bir seçilmişliği ifade eden seçilmişliği de etnik bir seçilmişlik gibi algılamaya başladıkları anlaşılmaktadır. Bu yanlış algılama, sonraki dönemde hızlanarak devam etmiş ve siyasi sosyal olayların etkisiyle günden güne pekişmiş ve İsa'nın tarih sahnesine çıktığı dönemde zirveye erişmiştir. Bu dönemde Yahudiler kendilerinden olmayan birileriyle aynı mekânı paylaşmanın bile kendilerini manen kirleteceğine inanmaya başlamıştır. Bu nedenle onlar, Fısıh Bayramında, kendileri gibi bir Yahudi olan İsa'yı, dinde bozgunculuk yaptığı gerekçesiyle yargılayıp ölüme mahkûm ettikten sonra, hükmü onaylama ve uygulama yetkisini elinde bulunduran Romalı valinin huzuruna çıkamamış ve onu dışarıya çağırarak taleplerini dile getirmişlerdir.³⁵ Hatta İsa döneminde Yahudiler, bu dışlayıcı tavrı sadece Yahudi olmayanlara karşı değil, kendileri kadar dindar kabul etmedikleri Yahudilere karşı da sergilemiş, İsa'yı da bu tür insanlarla oturup konuştuğu için eleştirmişlerdir.³⁶

Yahudilerin yabancılara -ve kendilerinden olsa bile günahkâr gördükleri kimselere- karşı yönelik bu dışlayıcı tavrı, içinde buldukları siyasi sosyal şartların etkisiyle İsa sonrasındaki dönemde artarak devam etmiş ve bu din, M.S. II. yüzyıldan itibaren neredeyse tamamen dışa kapalı bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönemden itibaren Yahudiliğe ihtida etmek isteyen kimselerin ciddi bir sınamadan geçirilmesi ve ancak ondan sonra bu dine kabul edilmesi karara bağlanmıştır.³⁷ Yahudiliğin dışarıdan yapılacak ihtidalara kapıları adeta tamamen kapatmasına rağmen, bu din yine de sadece etnik bir topluluğun dini olarak görülmemiş ve zaman zaman farklı etnik kökenlerden kişiler veya topluluklar Yahudiliğe geçmiştir. Bunun en güzel kanıtlarından birini de bir Türk topluluğu olan Hazarların M. S. VIII. yüzyılda Yahudiliği benimsemesi oluşturmaktadır.³⁸ Hatta kaynaklarda, Hazar Türklerinin Yahudiliğe bu gönüllü katılımının ötesinde, bazı Yahudi topluluklarının Yahudilerin geleneksel tavrından farklı bir biçimde Yahudiliği başka insanlara yaymaya çalıştıkları ve bu suretle başka milletlerden Yahudileşen kimselerin olduğu da belirtilmektedir. Nitekim İslam'ın ortaya çıktığı dönemde Arabistan yarımadasındaki, özellikle de Medine çevresindeki Yahudi kabilelerinin kendi inançlarını Araplar arasında yaymaya çalıştıkları ve yanlarına verilen Arap çocuklarını Yahudileştirdikleri belirtilmektedir.³⁹

Yukarıda İsrail oğullarının esas itibarıyla etnik bir topluluktan çok dinsel bir topluluğu, bunların seçilmişliği ile ilgili ifadelerin ise etnik değil, dinsel bir seçilmiş-

liği ifade etmesi gerektiğine dair ortaya koyduğumuz tarihsel örneklerin günümüzde devam eden canlı temsilcileri de bulunmaktadır. Bu çerçevede 1990'lı yıllarda küçük bir kısmı İsrail'e getirilen, ancak çoğunluğu hala Etiyopya'da yaşayan Etiyopya Yahudileri (Falaşalar) ve yine İsrail'de yaşayan yüz elli-iki yüz bin kadar Kürt asıllı Yahudi'nin varlığı,⁴⁰ bütün ulusallaştırma girişimlerine ve içe kapanmacı çabalara rağmen Yahudiliğin sadece bir ırka ait bir din gibi algılanmaması gerektiğini, dolayısıyla tarihin bir döneminde bu topluluk için kullanılan seçilmişlik ifadesinin de etnik bir seçilmişlik olmadığını kanıtlamaktadır.

Bütün bu kanıtlar Yahudiliğin başlangıçta milli bir din olmadığı ve İsrail oğulları ifadesinin sadece etnik bir topluluğu değil, bu toplulukla birlikte hareket eden ve aynı inancı paylaşan farklı etnik kökenden insanları ifade ettiği şeklindeki tezimizi desteklemektedir. Bu durum, İsrail oğullarının ya da sonraki dönemde adlandırıldıkları şekliyle Yahudilerin, başlangıçta kendi dinlerini belirli bir etnik topluluğa ait bir inanç gibi görmediklerini, ancak zamanla yaşanan siyasi sosyal hadiselerin etkisiyle içe kapanarak inançlarını milli bir din haline getirdiklerini göstermektedir. Buna rağmen bu içe kapanma mutlak bir tavır olarak gerçekleşmemiş ve baş-

ka etnik kökenden olan insanların Yahudiliğe ilgi duymaları halinde onların bu dine girmelerine müsaade edilmiştir. Ancak bu müsaadeye rağmen, Yahudiliğin başlangıçtaki evrensel bir din olma hususundaki çizgisinden epeyce farklı bir noktaya kayarak ulusal bir din görünümüne dönüştüğü, Yahudilerin çoğunluğu tarafından böyle algılandığı ve bu yanlış algılama biçiminin, Yahudi bakış açısının etkisiyle Hıristiyanlar tarafından ve kısmen de Müslümanlar tarafından paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Yahudiliğin etnik bir topluluk olarak algılanmasına bağlı olarak seçilmişlik anlayışı da değişime uğramış ve ilahi mesaja uymanın Tanrı katındaki değerliliğini ifade eden seçilmişlik, etnik bir topluluğun Tanrı katındaki seçilmişliği/değerliliği gibi anlaşılmaya başlanmıştır. Yahudiliğin içe kapanarak ulusal bir din haline gelmesiyle birlikte Yahudiliğin evrensel yönü unutulmuş ve buna bağlı olarak dinsel seçilmişlik de bir ırkın seçilmişliği şeklinde algılanmaya başlanmıştır. Yahudiler arasında ortaya çıkan bu algılama, yine bu gelenek içerisinde Mesihî bir hareket olarak ortaya çıkarak zamanla evrensel bir din haline gelen Hıristiyanlığa da sirayet etmiş, ayrıca bu iki dinsel kültürün ortak bir unsuru olarak Müslümanların algılama biçimini de kısmen etkilemiştir.

KAYNAKLAR

- ¹ Bkz. Bakı Adam, *Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Diğer Dinler*, İstanbul 2002, 128-129; Nazmiye Yavuz, *Kitabı Mukaddes Açısından Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Seçilmişlik Anlayışı*, (A. Ü. Sos. Bil. Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara 2006, 86.
- ² Bkz. Bakara (2), 47, 122; Maide (5), 20; Casiye (45), 16.
- ³ Ebu'l-A'lâ Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an, Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, Çev. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca vd., İstanbul 1986, I/ 98.
- ⁴ Bkz. Tekvin, XV/ 18-21; XVII/ 8.
- ⁵ Bkz. Tekvin, XXIV. bap. (Yahudi Kutsal Kitabının yorumunda İbrahim ve oğullarının Kenanlılardan kız almama konusundaki bu tavrı, Kenanlıların atası olarak kabul edilen Kenan'ın, Nuh peygamber tarafından lanetlenmiş olmasına dayanılmaktadır. Tevrat'a göre Nuh peygamber, Tufandan sonraki bir dönemde sarhoş olmuş ve çadırında çıplak bir biçimde yatmıştır. Onu çıplak olarak gören oğlu Ham ile torunu Kenan bunu dillerine dolamışlardır. Nuh'un diğer iki oğlu Sam ve Yafes ise bir örtü alarak babalarının çadırına girmiş ve ona bakmadan bu örtüyü onun üzerine örtmüşlerdir. Tekvin'e göre daha sonra uyanan Nuh kendisine yapılanı anlamış ve doğrudan oğlu Ham'ı lanetlemek yerine Ham'ın oğlu Kenan'ı lanetlemiştir. (Bkz. Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla TORA ve AFTARA, 1. kitap BE-

- REŞİT, Çeviri ve Düzenleme Moşe Farsi, Editörler: Yitshak Haleva vd. İstanbul 2002, 56-57) Katimizce bu garip lanetleme olayı, Kenanlılara ait topraklara yerleşen ve buranın Tanrı tarafından kendilerine verildiğini savunan İsraililerin, haklılıklarını destekleyici bir ifade olarak sonradan metne dâhil edilmiştir.)
- ⁶ Bkz. Tekvin, XXVIII/ 1-9.
- ⁷ Bkz. Tekvin, XXVII/ 34; ayrıca bkz. XVII/ 46.
- ⁸ Bkz. Tekvin, XXIX. bap.
- ⁹ Bkz. Tekvin, XXXV/ 23-26.
- ¹⁰ Tevrat'a göre Yusuf, On şehrinin kâhini Potife-ra'nın kızı Asenet ile evlenmiştir (bkz. Tekvin, XLI/ 45).
- ¹¹ Bkz. Çıkış, II/ 16-22.
- ¹² Tevrat'a göre Yusuf kardeşleri tarafından yabancılara satılmış ve bu suretle köle olarak Mısır'a getirilmiş, burada zamanla toplumda bir yer edinmişti. Onun evlendiği dönemde Mısır'da İsrail ailesinden kimse bulunmamaktaydı. Aynı şekilde Musa da kavminin yaşadığı Mısır'dan kaçarak Medyen'e sığınmış ve burada Yetro'nun kızıyla evlenmiştir. Onun bu evliliği yaptığı dönemde de etrafta İsrail kabilesinden birileri bulunmamaktaydı.
- ¹³ Çıkış, XII. bap.
- ¹⁴ Bkz. Çıkış, XIV. bap.
- ¹⁵ Bkz. Çıkış, XII/ 38.
- ¹⁶ Çıkış, XIX/ 5-6.

- ¹⁷ Bkz. Hucurat (49), 13.

- ¹⁸ Tanrı'nın İsrail oğullarıyla yapmış olduğu bu anlaşmaya rağmen, onların zaman zaman sorunlar çıkarmaları ve ayak diremeleri çeşitli cezalarla cezalandırılmış, ancak İsrail oğulları tamamen yüzüstü bırakılmamıştır. Bu, onların davranışlarını düzelterek yanlış terk etmeleri ve Tanrı'nın yoluna dönmeleri sebebiyle veya İsrail oğullarına göre Tanrı'nın onların ataları İbrahim, İshak ve Yakup'a vaatle bulunmuş olması sebebiyle İsrail topluluğuna yönelik özel bir müsamahası olarak telakki edilmiştir (bkz. Tesniye, IX/ 4 vd).
- ¹⁹ Konu bu noktaya gelmişken Kuran'da Hz. Musa'nın öğretilerini takip edenler için "Beni İsrail" (İsrail oğulları) ve "Yahudi" ifadelerinin kullanıldığına ve bu ifadelerin bir etnik topluluktan çok, Hz. Musa'nın getirdiği mesajı kabul eden ümmeti tanımladığına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu isimler Kuran'ın nazil olmasından önceki dönemde de kullanılmaktaydı ve Kuran, Musa ümmetini tanımlamak için eskiden beri kullanılan bu isimleri aynen almıştır. Çünkü Kuran bir topluluktan bahsederken o topluluk için çevrede yaygın olarak bilinen ve kullanılan tanımlamayı tercih etmekte, bu manada bir isim tashihine gitmemektedir. Bununla birlikte bu dinlerle ilişkili gösterilen peygamberler söz konusu olduğunda insanların kullandığı bu tanımlamaların doğru ol-

madığına dikkati çekmektedir. Nitekim Kuran'da "yoksa siz İbrahim, İshak, Yakup ve torunlarının (esbâtın) Yahudi veya Hıristiyan olduğunu mu söylüyorsunuz? Siz mi yoksa Allah mı daha iyi bilir" (Bakara, 140) diye eleştiride bulunularak Ehl-i Kitabın kendileri ve ataları için kullandıkları "Yahudî", "Benî İsrâil" ve "Nasara" gibi kavramların özü itibarıyla doğru olmadığı ve bu dinleri tebliğ eden peygamberlerin Müslüman oldukları, bunların getirdiği mesajın özünün de İslam olduğu ifade edilmektedir (bkz. Bakara, 131-133).

²⁰ Bkz. Rut, IV/ 13-22.

²¹ Tekvin'de geçen Lut kıssasına göre Tanrı, günahkârlıkları sebebiyle Sodom ve Gomora halkını helak etmiş ve bu felaketten sadece Lut ile iki kızı kurtulmuştur. Bu kızlar, çevrede evlenebilecekleri birilerinin olmaması sebebiyle babalarının soyunun devamını sağlamak için babalarına şarap içirerek ne yaptığını bilmeyecek kadar sarhoş olmuş ve sırayla onunla beraber olmuşlardır. Böylece ilk gece büyük kız, ertesi gece de küçük kız aynı şeyi yaparak babasından hamile kalmıştır. Tevrat'a göre bu kızlardan büyüğü bir erkek çocuk dünyaya getirerek adını Moab koymuş ve bu çocuk Moab kabilesinin atası olmuştur. Lut'un küçük kızı da aynı şekilde bir oğul doğurmuş ve onun adını Ben-Ammi koymuştur. Bunun da Ammon oğullarının atası olduğu belirtilmektedir (bkz. Tekvin, XIX/ 30-38). Kanaatimizce İsrail oğullarının, Moablıların ve Ammonluların atalarıyla ilgili bu ağır ithamının sebebi, İsrail oğulları ile bu kabileler arasındaki, Mısır'dan çıkış dönemine uzanan bir düşmanlığa dayanmaktadır. Tevrat'a göre İsrail oğulları Mısır'dan çıktıktan sonra, yolları üzerinde meskün bulunan bu kabileler tarafından iyi karşılanmamış ve kendilerine yardımcı olunmamıştır. İsrail oğullarının, göç esnasında bu iki kabilenin kendilerine karşı sergiledikleri tutumdan dolayı duydukları öfke, sonraki dönemde kaybolan Tevrat'ın yeniden yazımına yansımış ve Tevrat yazarları bu iki kabilenin atalarının ensest bir ilişkinin ürünü olduklarını söylemek suretiyle bunlardan intikam almışlardır. İsraililer, aynı kırgınlık ve düşmanlık duygusuyla bu kabilelerin iyiliğini istememe ve bu iki kabilenin mensuplarını on nesil boyunca Tanrı'nın cemaatine kabul etmeme düşüncesini de Tevrat'a sokuşturmuşlardır (bkz. Tesniye, XXIII/ 2-6).

²² Tesniye, XXIII/ 2-6

²³ Bkz. Rut kitabı I-IV. baplar.

²⁴ II. Samuel, XII/ 24. Tevrat'a göre Davut bu kadını oldukça farklı ve tartışmalı bir şekilde almıştır. O, bir akşam saatinde bu kadını yikanırken görmüş, adamlarına onun kimliğini sormuş ve onun cephede savaşta olan askerlerinden Hitti Uriya'nın karısı Bat-Şeba olduğunu öğrenmiştir. Tevrat'a göre Davut, kadının evli olduğunu öğrenmesine rağmen, onunla beraber olmuş ve daha sonra kadının bebek beklediği haberini iletmesi üzerine kadının kocası Hitti Uriya'yı cepheden getirterek evine, karısının yanına göndermeye ve böylece doğacak olan bebeği ona aitmiş gibi göstermeye çalışmıştır. Ancak Hitti Uriya kendi arkadaşları cephede iken evine gitmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine Davut, cephe komutanına, Hitti Uriya'yı savaşın en yoğun yaşandığı yerine sürerek yalnız bırakmak suretiyle düşman tarafından öldürülmesini sağlama emrini iletmiş ve bu suretle onu ortadan kaldırmıştır. Davut, Hitti Uriya'yı bu şekilde ortadan kaldırdıktan sonra, önceden hamile bıraktığı Bat-Şeba'yı eş olarak almış ve kadının bu hamilelikten bir oğlu olmuştur. Ancak Tevrat'a göre Davut'un bu davranışı Tanrı'yı gücendirmiş ve bunun cezası olarak bu gayri meşru ilişkiden doğan çocuk ölmüştür. Daha sonra Bat-Şeba meşru eş olarak da bir başka erkek çocuğu, Süleyman'ı doğurmuştur (bkz. II. Samuel, XI. ve XII. baplar). Süleyman, Davut'un diğer eşlerinden daha önce doğan ve dolayısıyla da tahtın varisi konumunda bulunan ağabeyleri bulunmasına (bkz. II. Samuel, III/ 2-5) ve bunlar arasında, ordu ile devlet ileri gelenlerinin çoğunluğu tarafından müstakbel kral olarak telakki edilen Adoniya gibi birisi de bulunmasına rağmen, annesinin Davut üzerindeki etkinliği sayesinde kral yapılmıştır (bkz. I. Krallar I. bap).

²⁵ Tesniye kitabında İsrail toplumuna vaat edilen topraklarda yaşayan Hittileri, Girgaşileri, Amorileri, Kenanlıları, Perizzileri, Hivileri ve Yebusileri yok etmeleri emredilmekte; bunlarla anlaşma yapılmaması, kız alıp vermek suretiyle akrabalık tesis edilmemesi istenmekte, buna riayet edilmemesi halinde dışarıdan gelen bu eşlerin İsrail inancını bozacağı ifade edilmektedir (bkz. Tesniye, VII/ 1-5). Tevrat'ın bu emrine rağmen, bu kabilelerin tamamen yok edilmediği, onların Musevi inancına alındığı ve hatta onlarla en üst düzeyde, Davut gibi kişiler vastasıyla hısımlık tesis edildiği görülmektedir. Kanaatimizce bu durum, başlangıçta Tevrat'ta böyle bir emrin olduğuna ve bunun ihlal edildiğine değil, bu tür dışlayıcı

ifadelerin Babil Sürgünü sonrasında kaybolan Tevrat'ın yeniden yazılması sürecinde metne dâhil edildiğine delalet etmektedir. Bu süreçte Yahudiler siyasi ve sosyal manadaki çöküşü, dini yazışmanın bir cezası olarak telakki etmeye ve içe kapanmanın ilk belirtilerini ortaya koymaya başlamıştır. Sürgün sonrası Yahudiliğinde oluşan bu anlayış ve diğer toplulukları dışlayıcı yaklaşım, kaybolan Tevrat'ın yeniden yazılması sürecinde kutsal metne de sokulmuştur.

²⁶ Bkz. II. Krallar, XVII/ 5-6; XVIII/ 10-11.

²⁷ II. Krallar, XVII/ 24.

²⁸ II. Krallar, XXIV/ 1.

²⁹ Bkz. II. Krallar XXIV ve XXIV. baplar; ayrıca bkz. Ali Osman Kurt, Erken Dönem Yahudi Tarihi (Yahudiliğin Mimarı Ezra), İstanbul 2007, 32.

³⁰ Bkz. Kurt, 211.

³¹ Yeremya, XXXII/ 27.

³² Ezra, 10/10-11; ayrıca bkz. Kurt, 131-132.

³³ Asurlular, İsrail devletini yıktıktan sonra bölge halkının büyük bir kısmını Asur topraklarına sürmüş, bunların yerine de Babil, Kuta, Avva, Hamat ve Sefervaim'den insanları getirerek bu topraklara yerleştirmiştir. Buralara yerleştirilen bu insanlar, bir süre sonra Museviliği benimsemiştir (bkz. II. Krallar, XVII/ 24-41). Ancak, Babil Sürgününden sonra Kudüs ve çevresine geri dönen Yahuda halkı, bu Musevileri kendileriyle aynı görmemiş ve kendilerini onlardan ayırmak için "Âm ha Yahuda" (Yahuda Halkı) adını kullanmaya başlamıştır (bkz. Baki Adam, "Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam'a Bakışı", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (A.Ü.İ.F.D.), Ankara 1997, XXXVII/ 335.

³⁴ Bkz. Ezra, IV/1-3.

³⁵ Bkz. Yuhanna, XVIII/ 28-32.

³⁶ Bkz. Matta, IX/ 10-13; Markos, II/ 16-17; Luka, XV/ 1-2.

³⁷ Adam, A.Ü.İ.F.D., XXXVII/ 340.

³⁸ Adam, A.Ü.İ.F.D., XXXVII/ 341.

³⁹ Bkz. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi (Hayatı ve Faaliyeti), Çev. Salih Tuğ, 4. baskı, İstanbul 1980, I/ 601, 629; ayrıca bkz. Ömer Faruk Harman, "Tefsir Geleneğinde Yahudilere Bakış", Dinler Tarihi Araştırmaları IV Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları - Müslümanların Diğer Din Mensuplarıyla İlişkilerinde Temel Yaklaşımlar, Ankara 2004, 120; Şinasi Gündüz, "Kur'an Vahiyi ve Diğerleri: Zincirin Son Halkası Olarak İlk Buluşma", İslamiyât Ocak-Mart 2004, C. 7, S.1, 16-17.

⁴⁰ Ahmet Almaz - Pelin Batu, Geçmişten Günümüze Yahudilik Tarihi, İstanbul 2007, 249.